

І. М. КОЧАН

РАДІОТЕХНІЧНІ ТЕРМІНИ З СУФІКСАМИ -К(А), -НН(Я)

За останні три десятиріччя з'явилося багато нових понять, що відбивають розвиток радіотехніки в період НТР. Труднощі становить добір українських відповідників до російських радіотехнічних термінів типу *маркировка, настройка*.

У «Російсько-українському електрорадіотехнічному словнику» (К., 1961) термін *маркировка* подається з українськими відповідниками *маркування, позначування, позначення*, а в «Російсько-українському технічному словнику» (К., 1961) — *маркірування, маркування*. У працях з радіотехніки знаходимо: «*Маркування* променевих тріодів та пентодів». Із цього речення випливає, що *маркування* — це умовне позначення різних типів приладів у вигляді комбінацій букв та цифрових елементів («Словарь радиолюбителя». Л., 1972). Слово *маркірування*, хоч і вживається рідко, але також правомірне в українській мові. Проте «Російсько-український технічний словник» надає перевагу формам з суфіксом **-уван(ня)**: *форсировка — форсування; таксировка — таксування; визировка — візування*.

Терміни *позначення, позначування* мають у радіотехніці дещо інше значення. Різниця між ними полягає в тому, що перший означає назву результату дії або саму дію, а другий — тільки процес дії: «В одному реле може бути багато груп контактів. У цьому разі на схемі контакти розміщують будь-де, але біля них мають стояти *позначення*, що вказують, до якого типу вони належать».

До слова *настройка* в «Російсько-українському електрорадіотехнічному словнику» даються відповідники *настройка, настроєння, настроювання, ладнання, налаштування*. Воно виступає складовим компонентом у таких термінологічних сполученнях: *автоматическая настройка — автоматична настройка; дистанционная настройка — дистанційна настройка; магнитная настройка — магнітна настройка; настройка антенны — настройка антени*.

Який же з термінів має право на існування? Звернімося до радіотехнічної літератури: «В супергетеродині є тільки два контури, які вимагають *настроювання*» і «Приймачі вищих класів мають розглянуті діапазони *настройки*». Як бачимо, між термінами *настройка* і *настроювання* є суттєва різниця. Слова *настроювання, настроєння* позначають процес, а іменник *настройка* вказує на систему допоміжних пристроїв, які допомагають здійснити цю дію або забезпечити вищу якість роботи приймача. Тому допустиме вживання паралельних словосполучень: *клавишная настройка — клавішна настройка* і *клавишне настроювання* (бо це *настроювання* радіоприймача на певні станції шляхом натискання певного клавіша, а також назва системи, за допомогою якої здійснюється це *настроєння*). Аналогічно: *однокнопочная настройка — однокнопочна настройка* і *однокнопочне настроювання*. Але *бесшумная настройка — безшумне настроєння; точная настройка — точне настроєння (настроювання); плавная настройка — плавне настроювання*. Тут варіант *настройка* не можна вжити, оскільки йдеться про специфічну дію.

Терміни *ладнання, налаштування* у спеціальній літературі не зафіксовані. Проте натрапляємо на слово *налагодження*, вжите у тому ж значенні: «*Налагодження* підсилювача полягає у підборі резисторів $R_1 + R_2$ так, щоб напруги на колекторах транзисторів 5—6 В відносно корпусу ПНЧ та у встановленні такого положення движка резистора R_{12} , при якому частотна характеристика не відрізняється від зображеної».

Розглянутий матеріал приводить до висновку, що в радіотехнічній термінології продовжується процес формування. При доборі українських відповідників російських радіотехнічних термінів (з суфіксом **-к(а)**) спостерігається вплив загальноновживаної лексики і тенденція до часткової уніфікації термінів.